

INFORME-MEMORIA DE L'EXCAVACIO A LA ZONA DE LA TORRE
DE LA PRESO DE BELLVER DE CERDANYA (setembre-octubre, 1996).

Jordi CAMPILLO i QUINTANA

Informe-memòria de l'excavació a la zona de la torre de la presó de bellver de
cerdanya (setembre-octubre, 1996).

Jordi CAMPILLO i QUINTANA

ÍNDEX

	Pàg. (s)
I.- Justificació dels treballs.....	3
II.- Descripció del jaciment.....	4
III.- Seqüència històrica.....	5-6
IV.- Descripció dels treballs.....	7
V.- Resultats de la intervenció.....	8
VI.- Làmines.....	9-11
VII.- Bibliografia.....	12

I. Justificació dels treballs

Amb motiu dels treballs de consolidació de la muralla de Bellver, el consistori d'aquesta població va creure oportú de realitzar un sondeig en una de les cantonades de la muralla, en un lloc que semblava havia estat afectat pel pas del temps. L'objectiu d'aquesta intervenció era intentar de netejar aquesta cantonada i veure, tal com feia presagiar una de les sageteres, si existia un passadís de ronda cobert per una volta, una feina que hagués estat impossible de realitzar de no ser per les bastides que van muntar els paletes. Així, doncs, l'existència d'aquesta infraestructura va determinar decissivament que es duguessin a terme els treballs d'excavació.

II. Descripció del jaciment

El nucli de Bellver es troba situat en un puig de roca calcària a la riba esquerra del riu Segre a una alçada sobre el nivell del mar de 1.070 m. Està flanquejat per la banda nord per un espadat que converteix el puig en un lloc inaccessible.

La vila medieval tenia 195 m de llargada per 72 d'amplada. El recinte emmurallat medieval devia estar compost per una sivella de 575 m de perímetre flanquejat per torres i bestorres a diferents punts del seu recorregut i amb dos portals: el del Baridà, defensat directament pel castell, i el de Cerdanya, defensat suposadament per la torre anomenada de la Presó (Bolòs; 1995). A l'interior del recinte es disposaven la plaça, situada al bell mig de la població; l'església, d'origen romànic però amb moltes refaccions d'estils posteriors (Torres, C.A; 1924), i, a la vora del portal del Baridà, a l'extrem occidental, el castell del qual encara tenim referències toponímiques molt explícites—carrer del Castell, plaça del castell, carrer del fossat— així com restes arqueològiques importants: la cisterna.

El traçat dels carrers estaria articulat a partir d'un carrer principal longitudinal que connectaria les dues portes i passaria davant de l'església, la plaça i a un costat del castell. Hi hauria dos carrers secundaris paral·lels al principal. L'estructura original dels carrers correspon a un sistema quadriculat força regular que a ben segur hauria anat introduint petites modificacions amb el pas del temps provocades pels condicionaments urbanístics en les diferents èpoques. (Bolòs; 1995)

Actualment, es conserva tot el llenç de muralla corresponent a les zones occidental i de llevant, on resten visibles dues imponents torres de planta rectangular, mentre que la occidental i la de ponent han desaparegut. (Vegeu la làmina 1).

En una altre ordre de coses, tenim coneixement d'interessants construccions cobertes i/o subterrànies: la primera fa referència a un possible passadís que connectava l'interior amb l'exterior del castell per mitjà d'una poterna a la muralla (Bolos-Pagès; 1990). També s'ha constatat al mur est l'existència d'un possible passadís de ronda cobert per una volta —val a dir que enfonsada en diversos llocs— que permetria la circulació de soldats i la defensa de la muralla pel mitjà de sageteres. Per últim, els darrers treballs de recerca d'informació han permès de localitzar una sèrie de plànols d'època moderna corresponents a un seguit d'ocupacions franceses que pateix Bellver durant els segles XVII i XVIII, en els quals s'observa, entre altres coses, l'existència d'espais coberts relacionats, segurament, amb la defensa de la vila. (Vegeu la làmina 2)

III. Seqüència històrica

—27 de desembre de 1225: Nunó Sanç concedeix als habitants del puig de Bellver al Baridà, proper de l'església de Santa Maria de Talló, l'exempció de tot servei i cens reial i els ofereix tot un seguit de beneficis —ús de llenya, de pastures, d'aigua, etc.—, segurament amb la finalitat d'afavorir la vinguda de nous contingents i sobretot per les característiques estratègiques del puig—fàcil defensa i fronterera amb el comtat d'Urgell— i per la necessitat de crear un centre administratiu a la zona del Baridà. No seria d'estranyar que en el lloc on Nunó Sanç fundà Bellver hagués estat precedit pel castell de Talló, esmentat ja en el 1090.

—8 de setembre de 1233: per primera vegada queda constància escrita de l'existència d'una fortalesa al puig de Bellver.

—6 de gener de 1242: el rei Jaume I el Conqueridor confirma els privilegis concedits per Nunó Sanç.

—12 d'agost de 1255: Galceran de Pinós dona tot el que posseeix al « castro de Belvezer » al seu pare, atès que ell ha de marxar « in Hispania » amb l'exèrcit del sobirà a lluitar contra els sarraïns.

—Al 1260 l'alcalde era B. Cadell, de família acomodada.

—Poc abans del 1267, Jaume I deslliura als habitants de pagar la questia reial a canvi de construir la muralla.

—22 de maig de 1271: Galceran de Pinós ven a P. de Rippa de Puigcerdà tot els rèdits, eixides, justícies, etc. que rep del castell de Bellver.

—9 d'agost de 1277: el rei Jaume de Mallorca dicta una sentència contrària al batlle de Bellver.

—7 de juliol de 1285: El veguer de Cerdanya, R. de Banyuls, dona la saionia de la batllia de Bellver.

—25 d'agost de 1285: el procurador del rei de Mallorca, P. de « campo rotundo », ven els rèdits del castell i terme de Bellver a A. « embercat ».

—El 1315 Ramon de Pinós arrenda els rèdits del castell.

—Durant finals del segle XIV es donen situacions de caire militar, sobretot constants referències a les companyies estrangeres.

—Al 1449: Galceran de Pinós nomena batlle Pere de Quer.

—22 de maig de 1463: en plena guerra contra Joan II, el lloctinent general, Joan de Beaumont, demana reclutar homes i recollir aliments per a la lluita.

—Durant la Guerra dels Segadors s'evidencià l'enemistat entre Puigcerdà i Bellver.

—El 1654 la plaça de Bellver és conquerida pels francesos als espanyols i la seva població es veu sotmesa a l'abús del conqueridor.

—Durant el Tractat dels Pirineus, el rei de França es comprometé a tornar Bellver al rei d'Espanya.

—El 1691 l'exercit francès tornà a prendre Bellver i el va fortificar, per tornar-la a demolar-ne la muralla anys després.

—En 1795 són derrotats els francesos a Monterrós, on havien construït un resistent campament.

Informe-memòria de l'excavació a la zona de la torre de la presó de Bellver de Cerdanya(setembre-octubre, 1996)/ Jordi Campillo i Quintana.

La vila de Bellver fou el centre de la sotsvegueria del Baridà i va tenir una important tasca com a plaça forta durant el segle XVIII.

IV. Descripció dels treballs

Els treballs van començar el dia 26 de setembre i van durar tan sols un matí. La zona d'actuació es situa a l'angle nord-est de la muralla (vegeu la làmina 2) . En aquesta zona, immediatament al nord de la torre de la plaça de Gustavo Adolfo Bécquer, s'observava que la muralla estava seriosament afectada i tot feia sospitar que un cop netejada de sediment deixaria al descobert el passeig de ronda cobert de la muralla.

Així, doncs, vam procedir a una neteja de les terres que s'havien després dels jardins situats a la part superior de la muralla i que tapaven la suposada entrada al passeig de ronda, allà on la muralla havia desaparegut. El fet de realitzar aquesta neteja vertical només tenia per finalitat esbrinar l'estat de conservació del passeig de ronda. Tanmateix, ens permetia aprofitar les bastides dels paletes, i d'aquesta manera evitar de trencar la volta d'aquest passadís en el cas que aquesta excavació s'hagués hagut de fer per la part superior.

V. Resultats de l'intervenció

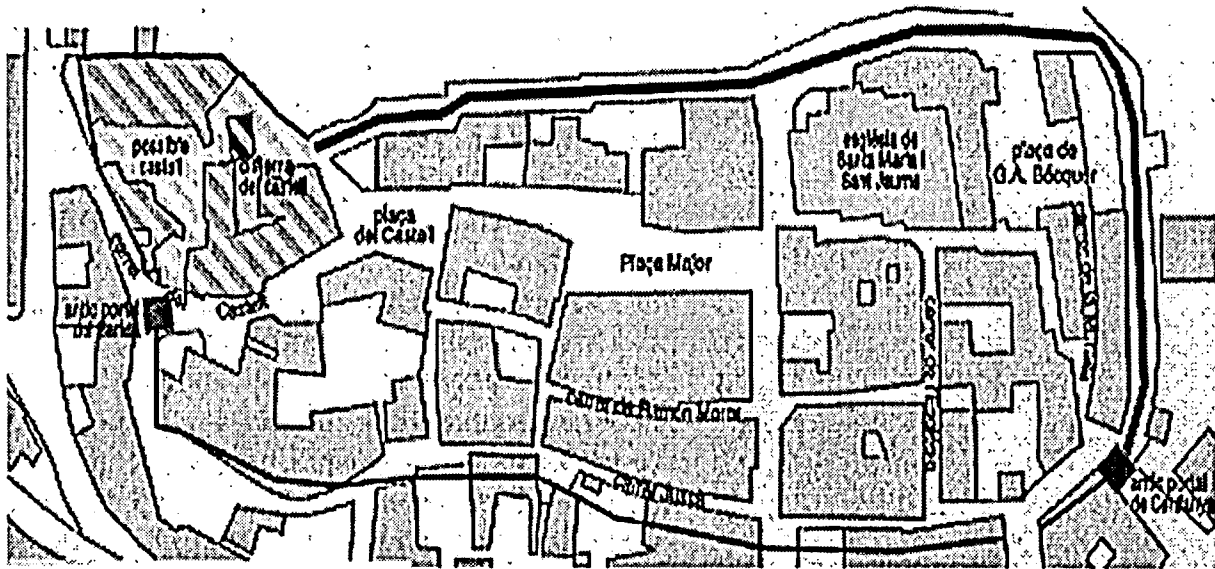
Un cop dutes a terme les tasques de neteja de la zona, vam poder constatar el següent:

- 1) Verificar com, efectivament, aquesta cantonada de la muralla estava seriosament afectada i havia perdut considerable material constructiu — pedres i morter.
- 2) Corroborar que, tot i estar afectada la muralla, aquesta no arriba a deixar al descobert l'entrada al passadís, ni tan sols parcialment.
- 3) Les futures tasques d'excavació que es pretenguin dur a terme al passadís s'hauran d'iniciar per la part superior, amb el que això pot suposar — destrucció parcial de la part superior de la volta—, de no ser que existeixi alguna estança que comuniqui amb aquest passadís

Informe-memòria de l'excavació a la zona de la torre de la presó de Bellver de Cerdanya(setembre-octubre, 1996)/ Jordi Campillo i Quintana.

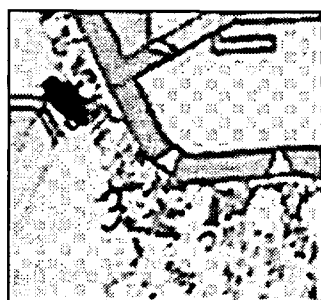
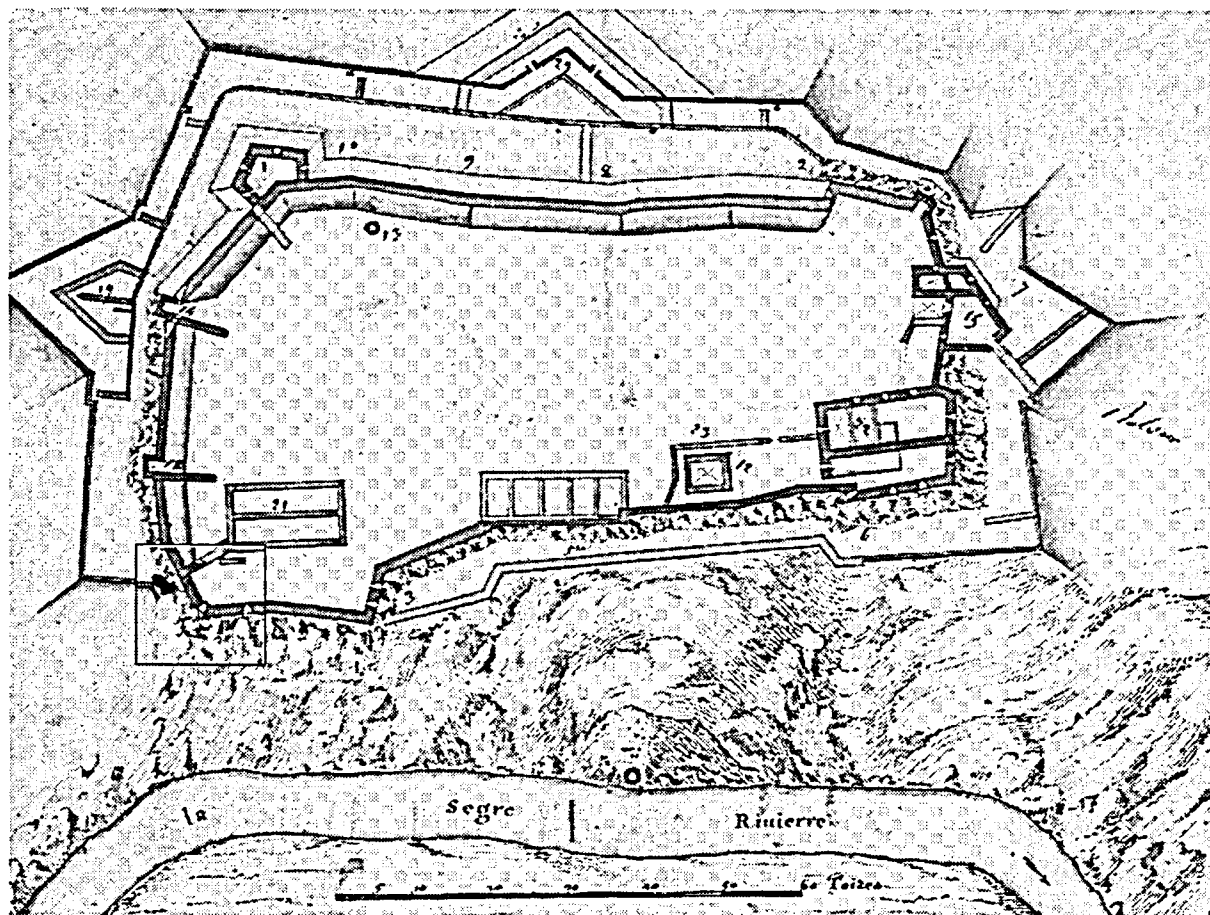
VI. LÀMINES

PLÀNOL DE LA VILA DE BELLVER DE Cerdanya (en època medieval)
Font: Catalunya Terrènica, vol. VII

- Restes de la muralla
- Possible traçat de la muralla

PLÀNOL DE BELLVER DELS SS. XVII-XVIII
(Font: Cartoteca Nacional de París)

Detall ampliat de la zona d'actuació

VIII. Bibliografia

Torres, C.A (1924).- *Pirineu català*. Barcelona.

Bolòs, J.-Pagès, M. (1990).- L'hàbitat concentrat a l'Edat Mitjana. Aportació a l'estudi de Bellver de Cerdanya i dels seus túnels medievals. *Ilerda* XLVIII. Pàgs. 107-118. Lleida.

Bolòs, J. (1995).- Bellver a *Catalunya Romànica*. Vol VII. La Cerdanya i el Conflent. Enciclopèdia Catalana. Pàg. 90. Barcelona.

Dalmau, (1990).- *Els castells catalans*. Vol. IV. Pàgs. 669-675. Barcelona. 2a. edició.